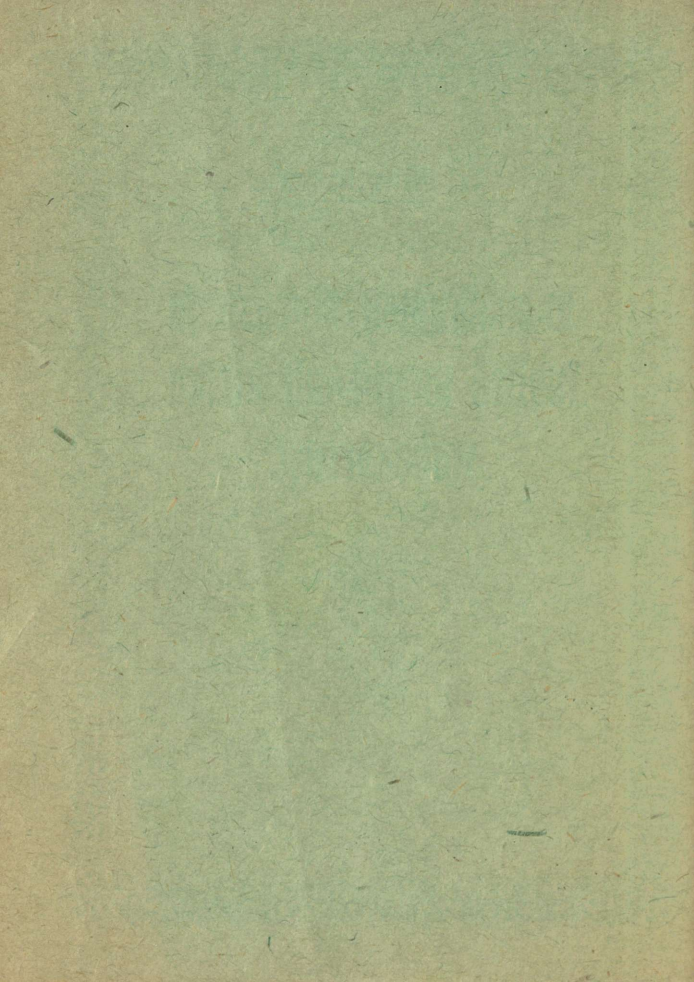


W. Martinson.

**Hommikumaa - õigeusu ja  
Inglise (anglikani) kiriku  
wahekorras.**





A-7288

29.642 prof. Martinsonet

**Hommikumaa-õigeusu ja Ing-  
lise (anglikani) kiriku  
wahekorraft.**

W. Martinson.



J. & O. Lepik'u trükk, Valgas.  
1925.

i 22584146

TARTU ÜLIKOOLI  
RAAMATUKOGU

W. Martinsoni kirjastus, Tartus.



Teatavasti lahkus Inglise ehk Anglikani kirik Rooma-katoliku kirikust samal XVI aastajal ja samadel põhjustel, kui Lutheri, s. o. lahutuse töid igasugu kuritarvitused Rooma-katoliku kirikus ja uued mõõriti õpetused, mis ei põhjenenud Pühal Kirjal ja Püha Suusõna õpetusel. Kuid, et küll oma waimu ja õpetuse poolest Inglise kirik kujunes protestantlikeks kirikuks, siiski oma kommete poolest jäi ta enam Rooma-katoliku kiriku sarnaseks. Peaasi aga — ta hoidis alal preestriametite tema kolmes, s. o. piiskopi, preestri ja diakoni, astmes, millest ka selle kiriku nimetus piiskopi (episkopaal) kirik on tulnud. Praegu on see kirik üks suurematest kogu maailmas. Ta asub igalpool, kus asuvad ja walitsewad inglased ja Inglise soost rahwad. Juba 1907 aasta andmete järele oli ses kirikus ainult diotseese ehk piiskopkonde juhtiwaid piiskoppe 249 isikut.

Kui juba Lutherist on teada, et ta tundnud igatsust Hommikumaa õige Kristuse koguduse järele, mis mitte eksituse sisse pole langenud (Mt. 16, 18), siis palju enam peab seda ütleva Anglikani kiriku kohta. Kui Lutheril aga segaduste tõttu tema järelkäijate seas ja rahwamäsu pärast ei läinud korda

Abrahami wiisil, nagu ta ise soovinud, „keppi kätte wõtta ja Hommikumaale, Greekamaale, minna Raananimaad (õnnistatud maad, s. o. õiget usku) ülesotsima“, siis ei wõi seda öelda Anglikani kiriku kohta. Anglikanid, nagu nad ise tunnistawad, ei unustanud iialgi Hommikumaa=õigeusu kirikut, alati tundsid tema wastu suurt huwi, armastust ja austust ja wiimati hakkasid ka temaga ühendust otsima.

Läbirääkimised ses sihis Hommikumaa=õigeusu Patriarhidega ja Wenemaa P. Sinodiga algasid juba XVIII-ne aastasaja algul, keiser Peeter Suure ajal; kuid wiimase surma (1725 a.) ja mõnede teiste olude tõttu raugesid nad warsti. Läbirääkimised algasid uuesti XIX-ne aastasaja teisel poolel ühenduses n. n. „Oksfordi liikumisega“, mille eesotsas olid Oksfordi ülikooli teoloogid (prof. Busen, †1882 a. ja t.), ja ka ameeriklaste: teoloogi Roggles'i ja preestri Joh. Friemann Young'i tulekuga (1863—1864 a.) Wenemaale. Sest ajast peale hakkawad Anglikani ja Hommikumaa=õigeusu kiriku ühendamise sihis tekkima ja tegutsema nii Inglismaal<sup>1)</sup> kui ka Põhja=Ameerikas<sup>2)</sup> nii ka Hommi-

<sup>1)</sup> „The Eastern Churches Association“, asut. 1863 a.; „The Anglican and Eastern Orthodox Churches Union“, asut. 1906 a.; „The Nicene Churchmen's Union“, „The Standing Committee“ ehk „The Archbishop's Eastern Churches Committee“, asut. 1919 a. ja t.

<sup>2)</sup> Greeka=Wene komitee“, asut. 1862 a., „The Commission of Ecclesiastical Relations with Foreign Churches“, ja t.

kumaal<sup>1)</sup> mitmed komiteed ja seltsid; peetakse konferentse,<sup>2)</sup> kirikute ühendamise küsimust arutatakse Anglikani kiriku kirikupäewadel,<sup>3)</sup> isegi rahwa koosolekutel (miitingil 1865 a. Londonis); hoolega uuritakse ja õpitakse tundma Hõmmikumaaõigeusu kirikut, tema õpetust ja ajalugu; ilmuvad rohkearvulised uurimised ja kirjatööd (Inglismaal, Põhja-Ameerikas, Wenemaal, Greekamaal ja t.); läbirääkimised ja läbikäimised lähewad ikka ja ikka fagedamaks ja kujunewad südamlikumaks ja sõbralikumaks. Selle aja jooksul on palju waewa nähtud, palju küsimusi on lahendatud ja palju arusaamatusi ja eelarvamisi, iseäranis Hõmmikumaaõigeusu kiriku kohta, on kõrwaldatud.

Asi on juba nii kaugele edenenu, et 1922 aastal, nagu teatas „Päewalehe“ Ungari kirjasaatja,<sup>4)</sup> „awaldati Londonis „The Christian East“ („Kristlik Ida“) nime all ilmuwas Anglikani kirikus ajakirjas usutunnistus Inglise, Greeka, Wene, Serbia, Rumeenia ja Ladina keeles, milles Kons-

1) Wenemaal: „Общество ревнителѣй сближенія англиканской церкви съ православной“, asut. 1912 a.

2) Liimerpulis Inglismaal — 1870 a.; Petrogradis — 1912 a.; New-Yorgis, Londonis, Oksfordis — 1918 a.; Belgradis Jugo-Slaawias — 1922 a. ja Athenas samalgi aastal.

3) Näit. Aldise Põhja-Ameerika piiskopaalse kiriku konwendi peal 1868 a.; Canterburns 1863 a.; 5-da kogu anglikani kiriku kongressil 1908 a. Lambeti lossis ja t.

4) „Päewaleht“ nr. 282, 10. nov. 1922 a.

tantinoopoli patriarhi ja Suure Püha Sinodi poole pöördi ja millele terve hulk Anglikani kirikumehi alla oli kirjutanud. Usulises osas loetakse kümnes punktis Inglise ja Greeka=katoliku (=õigeusu. Toim.) kiriku dogmaatilised ühtlused üles; sissejuhatuses seisab, et Inglise kirik end Greeka=katoliku kirikuga identiliseks (s. o. samaseks. Toim.) peab ning patriarhi palub mõlema kiriku ühendamise asjus tarvilisi samme ette võtta. Usulise osa kümnes punkt seletab otsekohe, et Inglise kiriku Heinrich VIII katekismusel, milles 39 peatükki, kõrvaline tähendus on, sest et see XVI aastajal kohalikkude tülide tõttu tekkis; oluliselt tunnistab kirik ülevalpool nimetatud üheksas punktis Greeka=katoliku usutunnistust, mis katoliitsismi kõrval tõelist esialgset Kristluse üleval on hoidnud. Üheksas punkt tõendab, et Inglise kirik Jumalaema neitsilikkuse dogmat tunnistab, samuti ka — Neitsi Maria ja pühade austamist, pühade eestkostmist ning pühade piltide tarvitamist.“ („Päevalehe“ sõrendus. Toim.)

Sellest teatades, lisab kirjasaatja viimase punkti kohta juure: „Selle ainsama punktiga on Inglise kiriku waimulikud kogu protestantlase usutunnistuse kõrval heitnud.“ („Päevalehe“ sõrendus. Toim.)

Viimane asjaolu aga äritab ja pahandab „Päevalehe“ Ungari kirjasaatjat nii, et ta kaotab tasakaalu ja hakkab luuletama. Ta luuletab meile

Anglikani ja Hommikumaa=õigeusu kirikute ühen-  
damise liikumise põhjustest, selle sihtidest ja selle  
hüdaohtlikkusest kogu Euroopa kultuurile. Sest  
„Hommikumaa=õigeusu ja Anglikani“ kiriku ühen-  
damise mõte ise olewat saanud oma aluse läinud  
(s. o. 1921) aastal tšehlaste poolt, — „kogu  
selle liikumise keskojas seiswad Väike-Aasia kreek-  
lane, pangaomanik sir Basil Saharow“, — „kes  
Lloyd George'i Inglismaa Idamaa avantüüri kaasa  
tõmmanud“ — „auahne Konstantinoopoli patriarh kasu-  
tawat Englise naiivust“, — „heahtlikud, kuid  
eksiteele viidud Englise kiriku ringkonnad soorivat  
tahajäänud Idale teed Lääne avada, ning tahtvat  
kivinenud, arenemismõimetut kirikut kultuurkindla  
katolitsismi ja protestantismi vastu mõitlema panna.  
Ning kõik seda mõnede petrooliumi allikate pärast.“  
„Poliitiliste huvide pärast Inglismaa kompromitteer-  
rivat kogu Euroopa tsivilisatsiooni“ j. n. e. j. n. e.

Waat' mis tähendab „protestantlist usutunnis-  
tust kõrwale heita!“ — Kuid meile ei tarvitse siin  
waielda Ungari kirjasaatja luuletuste vastu. See  
on täiesti tühi asi. Parem rääkigu Anglikanid ise.  
Seepärast allpool toome meie tutvunemiseks meie  
lugejatele, kõige pealt, termikuna selle tähtsa usutun-  
nistuse enese<sup>1)</sup>, mis „Päewalehe“ Ungari kirjasaat-  
jale nii suurt meelepaha teeb.

1) „The Christian East“, July, 1922. Vol. III. Nr. 2.

U s u t u n n i s t u s.  
(A Declaration of Faith).

Tema Pühadusele, Üleilmilisele Patriarhile ja Konstantinoopoli Suure Kiriku Püha Sinodile.

„Meie, kes siia alla kirjutanud oleme, Anglikani kiriku preestrid, kes palawalt soowime kaasaaidata kokkuleppe saawutamiseks meie Hommikumaadõigeusu kiriku wendadega, ja rõõmustades, et Jumala hoolekandel on olemas palju tunnistusi mõlemil pool kaswawast sümpaatiasst ja wastastikku armastusest, kõige alandlikumalt kirjutame Teie Pühadusele ja Püha Sinodile, et lihtsalt esitada seda, mis meie peame Anglikani kiriku algupäraseks õpetuseks teatavatest usu küsimustest, mille kohta meie järeldame Hommikumaadõigeusu hierarhide ja teoloogide arutustest, et nad soowiks meie käest saada täpseid teateid.

1. Meie kinnitame, et ainus õndsakstegew usk, milles Jumala tahtmise järele kõik ristiinimesed peawad ühes olema, üht meelt pidades waimus rahu sideme läbi, on lahutamata ristikoguduse usk, kelle usuõpetus, Pühas Kirjas esitatud, Pühadest isadest on edasi antud nende kirjades ja Roguduse Suusõnas ja waleõpetajate eitamise ja moonutuste wastu sai uuesti kinnitatud ja alal hoitud Üleilmiliste Sinodide poolt Püha Waimu tegewuse läbi.

2. Meie kinnitame, et, waatamata üksikute ärataganemise peale usust, Anglikani kogudus pole sest usust ärataganenud.

3. Meie kinnitame iga era koguduse autokefaalsuse (=iseiseisuse) ja iseeneise walitsemise õigust küsimustes, mis Üleilmlike koguduse usuõpetusele ja praktikale olulised ei ole.

4. Meie tunnistame, et Üleilmne Sinod on Uheainsa, Püha, Üleilmlike ja Apostliku koguduse kõige kõrgem tribunaal ja et Sinodide dogmaatilised otsused, mis (s. o. Sinodid) kõige Koguduse poolt on tunnistatud Üleilmlisteks, on kõikidele ristiniimestele wastuwaidlematud ja sunduslikud.

5. Mis puutub mõnedesse küsimustesse, milles Anglikani kogudus Hommikumaa usuteadlaste arvates näib olevat kõrwale kaldunud Üleilmlike Sinodide dogmaatilistest otsustest, siis meie tunnistame, et sarnased kõrwalekaldumised on meile tundmata ja et meie wõtame usuõpetuse nõnda wastu, nagu ta nende Sinodide poolt seletatud sai.

6. Et küll Sakramentide arm wormaalselt ei Apostlite Suusõna ega mõne Üleilmlike Sinodi otsuse läbi polnud määratud, oleme meie nõus, et Kristimises, Eukaristias (Püha õhtu söömaajas), Salwimises, Patutunnistuses, Preestriametis, Abielus ja Õlitamises Jumalast on antud inimestele üks iseäraline ja wastaw arm, nagu see Kristuses ja Tema Apostlitest seatud on, kes tegutsesid wõimu järele, mis Tema neile annud oli; ja meie, kombest kinni pidades, nimetame need seitse iseäralist kommet Sakramentideks.

7. Meie kinnitame Preestriameti Sakramendi olulist wajuadust, Kristuse seadmise, Apostlite praktika

ja Roguduse alalise Suusõna järele. Anglikani usutunnistuse kogudustes see (Preestriamet) on kindlustatud mitmesuguste hierarhia astmete jagamises piiskoppide kätepealepanemise läbi, kellele (piiskoppidele) ta oli jagatud samal viisil wahetpidamata pärimisteel Apostlite pärvist.

Meie, kes siia alla oleme kirjutanud, sellepärast kinnitame, et meie Isand Apostlite järgnikkude preestriameti läbi on jaganud meile ja kõikidele Anglikani usutunnistuse kleruse (of the clergy) liikmetele Preestriameti Sakramendi seks, et meie preestrid: a) kuulutaksime ja õpetaksime Jumala Sõna; b) tooksime Eukaristia wereta ohwrit, nii elawate, kui ka furnute eest; d) sakramentaalselt päästaksime patuseid, kes oma pattu kahetsewad ja ülestunnistawad, ja e) peale selle ka teistel juhustel Kristuse karja hoiaksime — Üleilmilise koguduse wana usu ja praktika järele.

8. Meie kinnitame, et pühitsemise läbi Eukaristias leib ja wiin, õnnistatud Püha Waimu elawakstegema wäe läbi, muutuwad ja saawad Kristuse tõsiseks ihuks ja tõsiseks wereks ja säärastena jagatakse ja wõetakse wastu usklike kude poolt.

Sellepärast meie kinnitame, et sel wiisil juuresolewat Kristust peab jumaldama. Mis puutub muutmise wiisise ja juuresolemise kujusse enesse, siis selle küsimuse kohta ükski Üleilmiline Sinod pole annud õpetust ja seepärast, uskudes fakti (tõeasja) sisse, meie ei julge määrata kuju. Selles on jumalik saladus, mis üle inimese mõistuse on.

9. Meie oleme Püha Hommikumaa-õigeusu kogudusega nõus, et püha Ikkaneitsit Jumala Ema ja-puhkama läinud Püha inimesi peab austama; et pühade kujude tarvitamine on seadusepärane, ja et meie peame nii kui meie avalikkudes, nõnda ka meie erapalvetes paluma Pühade eestkostmise armu.

10. Meie peame kolmkümmend ühekülsa Uju Beatiikki<sup>1)</sup> dokumendiks, millel teistjärku tähendus on, mis puutub XVI aastasaja kohalikkude wastoludesse ja mida peab mõistma kokkukõlas Aleilmilise koguduse õpetusega, mille (s. o. Aleilmilise koguduse) osa ainult Anglikani kogudus on“.

Lisaks ja täiendusena ülemaltoodud wäga tähtsale dokumendile toome allpool weel kaks ja ka wäga tähtsat dokumenti, mis ilmusid „The Christian East“ (Kristlikus Idas) alles möödunud aastal (June, 1924. Vol. V. Nr. 2.), nimelt aadressid, mis Anglikani kiriku palwerändajad möödunud kewadel esitasid Aleksandria ja Jeruusalemma patriarhidele. Need aadressid tõendawad ka, et Anglikani ja Hommikumaa-õigeusu kiriku ühendamise liikumine Anglikanide seas mitte ei raage, waid ikka ja ikka enam hoogu wõtab, laieneb ja süweneb.

## I.

Tema Pühadusele—Photiusele, Aleksandria linna Paawstile ja Patriarhile, Aleilmilisele Kohtumõistjale.

<sup>1)</sup> Eduardi VI ja Elisabethi ajal wäljatöötatud ja 1571 a. Inglise kiriku fundusliku usuõpetusena parlamendi poolt kinnitatud. Makswad seniajani.

„Meie, Nassau<sup>1)</sup> lord piiskop Roscoe ja Nebraska<sup>2)</sup> lord piiskop Ernest, Jumala armust Jumala Püha Anglikani koguduse piiskopid, olles praegu ühes Inglis-, Iiri- ja Shoti-maa üksikute püha koguduse preestritega ja usklikkude ilmalikkudega palverändamisel sellele pühale maale, kus meie kõigeõndsam Issand ja Õnnistegija võttis Enese peale inimese ihu ja, saades inimeseks nagu meie, teostas meie õndsaksõnamise, — ja peatades oma rändamisel, et külastada ja palvet teha ses maailma-kuulsas Aleksandria linnas, kus ikkaõnnistatud Ewangelist ja marter, püha Markus, seadis üles oma apostliku trooni ja kust ajaloo pöörete ja aastasadade kurbmängude jooksul, nagu tuletornist alati paistis tõsine ja kõikõndsakstegew Ewangeeliumi walgus Kristuse Püha Aleilmise ja Apostliku koguduse ja kogu inimkonna peale, juhataades neid elutee peale ja laternana juhtides neid selle õige ja ortodori usu teeraja peale, mis (s. o. usk) ükskord ja kõikide tarwis Pühadele ilmutatud oli, — kasutame juhust pöördä Teie Pühaduse, kui õnnistatud Ewangelisti, kõigepühama Athanasiuse<sup>3)</sup>, kõige targema

1) Bahama saare pealinn Põhja-Ameerikas.

2) Linn samanimelises osariigis Põhja-Ameerikas. Asub Misissuuri jõe kaldal.

3) P. Athanasius Suur, Aleksandria linna Alempiiiskop, kes Digeusu agara kaitsmise eest Ariuse waleõpetuse wastu, et J. Kristus ei olewat tõsine Jumala Poeg, omandas „Digeusu Isa“ nime. Sündis Aleksandrias 293 aastal, suri 2. mail 373 aastal.

Ririlli<sup>1)</sup> ja pika rea martrite, usutunnistajate, õpetajate ja Pühade Patriarhide järagniku poole, ja kinnitada Teid heas sooris ja tõsises tundmuses, mida nii hästi meie, kui ka meie wennad Suurbritannias tunnevad Teie Pühaduse vastu.

Olgu mistahes lahk=usud tekkinud Kristuse õmblemata kuues, meie palume Teie Pühadust uskuda, et meie maa ja rahva kohalikud autoke=faalsed (iseseiswad) kogudused iialgi pole omawolilistelt Hommikumaa Pühast Õigeusu kogudusest lahkunud. Veel enam, meie peame ütleva, et ajaloo edasinihkumisel ja suure maakauguse tagant meie esivanemad kindlasti pidasid hoolt oma Hommikumaa wendade tarwituste ja elu eest. Nad teadsid wägewast ja ausast usukannatusest, mis kannatas Greeka rahwas Issanda Kristuse risti ja nime pärast ja Türklaste halastamata käte läbi, kuid ilm, kus nad elasid, oli kaugel sõjawäljalt. Igakord kui nad aga puutusid kokku Hommikumaa Püha kogudusega, waldas neid kõige suurem imestus mitte ainult tema usu ülestunnistamise üle risti pärast, waid ka tema kindla truuduse üle püha seitsme Aleikmlise Sinodi usule, ja tänutunne suure hoolsuse eest, millega see kogudus Jumalast waimustatud oli, et

---

<sup>1)</sup> P. Ririll, Aleksandria linna Alempiiskop, Hommikumaa-õigeusu koguduse püha isa ja õpetaja. kes oli peajuhiks mõitluses Nestooriuse waleõpetuse vastu, mille järele inimeses Kristuses Jumal olemat ainult elanud, ja P. Neitsi Maria ei olemat Jumala, waid Kristuse sünnitaja, sest Ta olemat sünnitanud liht inimese.

feda usku alalhoida muutmatult, ilma et temale midagi juure lisada ehk temalt midagi ära võtta.

Nii mäletame meie uhkusega ja rahuloldamusega, et kaua aega tagasi, varakul 16. aastajal, Teie Pühaduse eelkäija, Kritopulos Metrophanes, oli tolleaegse Canterbury Alempiiskopi ausõber ja meie maale soovitav külaline, kui ta tuli, et üliõpilasena ajuda meie Orfordi Ülikooli; meie ei või ka ära unustada, et Aleksandria Codex<sup>1)</sup>, mis meie rahwa kõige enam hinnatud ja pühaks peetud kallisasjade hulgas on, oli wennaliku armastuse kingitus linnast, mis Suure Panteenuse<sup>2)</sup> läbi sai Piibli seletamise allikaks.

Meie eneste päivil on mitmed asjad, nagu kauguse vähenemine, paljude Kristuse armastajate nii hästi Õigeusuliste, kui ka Anglikanide tööd, ja peale kõige, kaaskannatamine õiguse pärast, waen vabaduse ja edu pärast pikas juure sõja võitluses, — toonud Hommikumaa-õigeusulised rahvad tihedasse kokkupuutumisse Briti kogudusega ja õpetanud meid üksteist tundma. See lähedane tutvunemine

---

1) Uue Testamendi käsikiri (A-cod. Aleksandrinus) mis 1628 aastal Aleksandria patriarh Kirill Lukaaris kinkis Inglise kuningale Kaarel I ja mis nüüd on Briti muuseumis alal. Käsikiri ise on pärit V a. s. II poolelt või lõpult ja sisaldab Kogu Uue Testamendi (puudub ainult 31 lehekülge.)

2) Kristiusu usuteadlane. 179 aastast jaadik õpetas Aleksandria usuõppijate koolis ja seisis selle kooli eesotjas kuni 190 aastani. Tema õpetamine seisis peaasjalikult P. Kirja tõlkimises ja usu tõdede (dogmade) esitamises. Suri 203 aastal.

lissas juure põletismaterjaali nende mõlema usuliste leekivale hoolsusele, kes pühendasid end seks, et kaasa aidata Suure Ülempreestri palve teostamiseks täieliku ühtsuse saavutamise üle; kaasaaidata Tema Waimule, Tema Püha Ihu elus, et kõik saaks üheks koguduseks.

Et Teie Pühadus selle eesmärgi üle jagab meie palawat kanget soovi, — selles meie oleme kindlad. Et see mõib täide minna meie eneste päiwil, — see oleks enam, kui meil õigus loota on; et aga Jumala Eesmure läbi ja Temast määratud ajal kõik see sünnib heatahtlikkude inimeste palwete, waewa ja armastuse läbi, selle üle meie ei mõi kahelda, kui ei taha Püha Waimu vastu pattu teha. Peale selle meie palume Teie Pühaduselt: paluge Jumala õnnistust nende mõlema koguduse usuteadlaste peale, kes, wahetpidamata töötades, püüawad põhjendada seda kindlat ja täielist dogmaatilist kokkukõla Anglikani ja Hommikumaa koguduse wahel, ilma milleta wastastikune ühendus sakramentides ja kirikutalitustes mõimalik ei ole. Oma soowi pandina meie julgeme anda Teie kätte usutunnistuse (Declaration of Faith)<sup>1)</sup> ärakirja, warustatud meie kuulsa usuteadlase ja piiskopi, Dr. Gore,<sup>2)</sup> 3000 piiskopi ja preestri allkirjadega, kui esituse, mis nende arwates peab

1) Ülewaltloodud.

2) Canterbury Ülempiiskopi poolt 1919 a. asutatud „Hommikumaa Kirikute Komitee“ („The Archbishop's Aestern Churches Committee“, ehk teistiti „The Standing Committee“) esimees.

pidama Anglikani koguduse ametlikuks õpetuseks. On õige, et meie seas on olemas ka teised hääled, kuid meie usume, et see dokument esitab meie usufeltsi ajaloolist usutunnistust nii hästi minewikus, kui ka olevikus.

Meie julgeme ka tõendusena kõige juuremast kristlikust ja heasoowilikust sammust meie wastu, mis awaldatud osa Õigeusu hierarhide poolt, anda Teie Pühaduse kätte käesolewa isikliku tunnistuse (deklaratsiooni) Anglikani koguduse preestriametise pühitsemise kohta, mis oli awaldatud niisuguse targa ja ettevaatliku usuteadlase ja Õigeusu eest wõitleja poolt, kui Antonius, Riiewi linna Rõrgesti pühitsetud mitropoliit ja Wene Sinodi esimees Karlowitsas, kui ta selle küsimuse oli läbiuurinud ühes kuulsa ilma-liku usuteadlasega, prof. Glubokowskiga<sup>1</sup>).

Ja lõpuks, tänades Teie Pühadust selle wäga armuliku wastuwõtte eest, mis Teie meie wastu ülesnäitajite, meie palume Teid palwetada, et meie Jumalast juhatatud wõiksimine õigesti kummardada meie religiooni kõige pühamate altarite (haudade) juures ja, sissehingates wärsket waimulikku elu oma palwerändamisel, tagasi jõuda oma maale rahuga ja hinge ja ihu õndsuses, pestud ja erksad edasi töötada ilmas, et ta saaks Kristuse riigiks, ja wõiksimine kõigis asjus kanda ja täita Tema püha tahtmist ja rõõmsad olla Tema Waimu abis ja meie osaduses

---

<sup>1</sup>) Endine Petrogradi Waimuliku Akadeemia, nüüd Sophia Ülikooli professor Dr. Theol.

Tema Waimuga siin, ses ilmas, ja Tema aulises paradiisis — tulewikus.

Ja nõnda meie palume Teda, et Ta wõtaks kuulda alandlikke palweid, mis meie ühendame Jumala kõigepühama Ema ja kõikide Pühade eestkostmisega, ja kinnitaks Teie Pühadust, Teie karja, kogu Digeusu kogudust ja kõiki ristiinimesi Oma kaitse all Oma päewa tulekuni“.

## II.

Tema Pühadusele — Damiaanusele, püha Jeruusalemma linna ja töotatud maa Patriarhile.

„Meie, Nassau lord piiskop Roscoe ja Nebraska lord piiskop Ernest, ühes Jumala püha koguduse preestritega ja usklikkude ilmalikkudega usulises ühenduses Tema kõrgusega, Cantenbury Alemi piiskopiga, kes oleme kõigewägewamast Jumalast õnnistatud alandlikkude ja jumalakartlikkude palwerändajatena külastada kõigepühamaid ja kummardatawamaid kohti, kus Sõna, igawene Poeg, saades lihaks Oma õnnistatud Emast Püha Waimu tegeruse läbi, Isfand ja Gluandja sündis, sai ristilöödud, suri, sai mahamaetud ja tõusis üles meie ja kogu inimsoo õndsuse pärast, — oleme rõõmsad awaldada Teie Wagadusele suurt austust, poolehoidu ning heatahtlust ja tänu, mida tunneme meie, kui ka tuntakse igalpool, mitte ainult kohalikkude Suur Britannia ja Irimaa koguduste poolt, waid ka kõikide meretaguste Anglikani usutunnistuse harude poolt — Püha Siioni koguduse, Püha Haua, wana

ja ausa Wennastefeltfi ja Teie Bagaduse, kui meie õnnistatud Issanda wenna, püha apostli Jaakobuse, ja kõikide koguduste ema — Jeruusalemma koguduse Patriarhi ja selle Wennastefeltfi esimehe vastu.

Seitsmel risti tagakiusamise ajajärgul, tahes nagu kaitsta teda roojastamise eest wana Rooma paganlikkuse käes, Jumalik Eesmure laskis pühad paigad mitte ainult kattuda maa mullaga, waid weelgi ärateotatud saada paganlike kujud püstitamisega nende peale.

Pärast seda aga, kui labarum'i<sup>1)</sup> wõit Milwiani silla juures tõi rahu kogudusele ja Rooma paganlus sai kristluseks, siis, kui Kristuse armastaja auwäärt keiser Konstantin, keda meie, ühes Teiega, peame apostlisarnaseks, töötas esimese Aleilmilise Sinodi kokkukutsumise, uue Rooma linna<sup>2)</sup> ülesehitamise ja selle Suure Püha Sophia kiriku<sup>3)</sup> asutamise kallal, mille üle meie nutame, nähes teda seni wangipõlmes olevat, — tema püha ema Heleena, keda, nagu tema poegagi, peetakse apostlisarnaseks, tõttas sesse püha linna, mis kõikide koguduste ema

1) Labarum — lipu nimi, mis keiser Konstantin Suur walmistas oma wägede tarwis (pärast imelikul wiisil ristitõe nägemist taewas) enne wõitu Maksentsiuse üle 312. aastal.

2) S. o. Konstantinoopoli.

3) Keisrist Konstantinist Suurest ehitatud Püha Sophia kirik (basiilika) põles maha 532 aastal. Tema asemele ja koha peale keiser Justiniaanuse ehitas (532—540 a.) uue Suure Püha Sophia kiriku, mis praegu türklaste käes on.

on, ja, et kroonida kogu maailma pöörmist Ewangeeliumi poole, otsis hoolega meie Issanda kannatuse püha paiku.

Tema usk leidis tasu, ja kui muld sai ära kaevatud kohalt, mis temale nägemises teatavaks tehtud oli, siis seal leidsid mitte ainult kõigepüham haua koobas, Reetfeman ja hirmus Kolgata, waid ka tõsine rist ja teised ristilöömise riistad.

Apostlisarnase keiserinna kaaslaseks otfirmise juures oli Teie Wagaduse eelkäija, kõigeõndsama mälestuse wäärt Makarius, ja kui keisri ema, oma poja palwe järele, otsustas ehitada templi, et temasse mahutada need pühad paigad, siis temale keiserinna ja tema poeg usaldasid ülemaailma kuulsa — Ales-tõusmise kiriku ehitamise ja esimehe (presidency) ameti Wennastefeltsis, mis nad asutasid selle kiriku seaduslikuks kaitsjaks. Aastasadade jooksul Teie eelkäijad, püha Makariuse järgnikud, juhatafid seda wäga tähtsat ja püha Seltsi kõige suurema truudusega. Iialgi ei kasutatud teda egoistlikkude sihtide otstarbeks, waid kristliku ilma tarwis. Nii, Teil ja Teie eelkäijatel ei puudunud iialgi palaw kristlik lahkus ka palwerändajate wastu Läänemaalt ja nende wastu, kes ei kuulunud Digeusu kogudusse. Teie üks oli amatud kõikidele, isegi neile, kes Teid laimafid.

Edasi, meie, Anglikanid, tunnistame, et Teie Wennastefeltsi ausus tema suure usalduses, tema truus ja armastawas hoolitsemises kuuljate altarite (haudade) eest, mis asuwad pühal maal, ja tõsine

ja aus (generous) heldus, millega ta alati wöttis ja wõtab wastu kõiki palwerändajaid, kes soowisid nende ees Jumalale kummardust tuua, on õigustanud ja kaitsnud tema üleilmeliselt heakskiidetud õigust Kalgata mäe ja Betlemma koopa kaitsjaks olla.

Et meie liigume ning leiame oma hingele ja ihule kosutust ja karastust pühade paikade omadustest, peame me tänama Seda, Kes kõike hääd annab Teie Wennastefeltsi olemiseks; peame paluma tema alalise heakorra ja kaitse eest igasuguste pealetungimiste wastu.

Ja, edasi, meie soowime awaldata Teie Wadadusele tänu ja imestust, mispäraft meie, kes elame kristlikus wabaduses, hädaohuta majas, oleme waimustatud Siioni koguduse usust ja Ewangeeliumi usu ülestunnistamisest toore rõhumise ja mittekristlaste wägivalda all.

See, ühes wendade sümpaatiaga, on põhjuseks, mispäraft meie kiitleme ja oleme julgustatud tõsiast, et tagakiusamised ega awatlemised — maapealset julgeolekut osta Tõe murdmise hinna eest, — ei olnud niiwõrd wägewad, et Õigeusu kogudust painutada usust ärataganemisele wastastikkuse järelandmise teel, kokkuleppimise läbi üleilmalise usu üle, kuidas, Õigeusu koguduse arwates, see usk on Kristusest Tema apostlitele ilmutatud, sisaldub Pühas Kirjas, isade kirjutustes, oli lõpulikult seletatud niisugustest Tõe sammastest, nagu seitse Aleilmist Sinodi, ja oli temale edasiantud pühade inimeste elawa juu sõna läbi. Selle usuga, nagu meie teda mõistame

ja nagu, näituseks, meie loeme tema esitust patriarhi Dositheuse<sup>1)</sup> usutunnistuses ja Betlemma Sinodi aktides, meie oleme siis poolest nõus ja ootame edasi kindlas lootuses selle õnneliku päeva kiiret lähene-  
mist, millal meie ausate usutunnistuste usuteadlased ja hierarhid saavutavad seda täielist ja termet õpetuse kokkukõla, mis meie ühinemisele hädastitarvilik tingimus on.

Tänades meie kõikide ainust Jumalat ja Isa, meie tunnistame, et selle kõrge unistuse teostamise algust rohkesti kiirestas Teie Bagaduse otsus, selle kuulsa patriarhaadi Sinodi toetusel,<sup>2)</sup> kokkukõlas Aleilmilise patriarhi<sup>3)</sup> ja Riipruse saare koguduse otsusega<sup>4)</sup>, tunnistada Anglikani koguduse preestriametisse pühitsemist ühewõrdsesks Rooma ja teiste kogu-

---

1) Dositheus Notara, kuulus Jeruusalemma patriarh (1669—1707 a.). Tema ajal 1672 a., oli kokkukutsutud tuntud Jeruusalemma sinod, mille peal sai vastuvõetud ja kinnitatud Digeusu tunnistusena „Dositheuse Usutunnistus“ (Omologi Dositheu), mis seni ajani on üks tähtsamatest Hommikumaa-digeusu sümboolilistest dokumentidest. See usutunnistus on sihitud XVI a. s. reformatsiooni õpetuse vastu üleüldse ja Kalvini oma vastu eraldi. 1723 aastal Hommikumaa patriarhid saatsid selle usutunnistuse Digeusu esituseks Wenemaa P. Sinodi kaudu Anglikanidele. Siit seda usutunnistust nimetakse ka „Hommikumaa patriarhide kirjaks digeusu õpetusest“ (Послание Восточныхъ патриарховъ о православной вѣрѣ).

2) 27. weebr. — 12. märts. 1923 a.

3) 28. juulil 1922 a.

4) 7/2 . märts. 1923 a.

duste omaga, kes, Teie arvates, pärimise teel Apostlitelt on saanud tarvilised märgid.

Lõpuks, meie soovime südamlikult tervitada Teie Bagadust Teie juubeli pühitsemise puhul möödaläinud aastal ja väljendada oma sügavat lugupidamist teenete vastu, mida Teie oma pikal teenistuseajal olete ülesnäidanud mitte ainult Siioni koguduse ja Õigeusu koguduste, vaid ka üldse ristiusu asjus.

Meie südamlik palve on, et armuline Jumal Omas armastavas helduses annaks Teile veel palju aastaid kasulikult juhatada oma rahvast; ja seda palvet vastukõlana saavad kordama meie sõbrad Anglikanid ja kõik ristiinimesed.

Meie palume Teid palvetada, et meie õnnelikul viisil oma koju tagasi jõuaksime ja et rikkaks saades õnnistustest, mis meile on ilmutatud sel palverändamisel pühale maale, meie võiksime wiljakad olla heades tegudes usu ja meie Issanda koguduse rahva kasuks".

Siin oleks väga huvitav tuua veel kolmandat aadressi, mis nimetatud palverändajad esitasid Antiokia patriarhile — Grigoriusele, ja ka Aleksandria patriarhi Pshotiuse vastukõne neile<sup>1)</sup>, kuid ettekantud dokumentidest juba jätkub meie küsimuse selgitamiseks.

Nõnda kõnelevad Anglikanid ise oma praegusest vahekorrast Hommikumaa-õigeusu kogudu-

<sup>1)</sup> The Christian East. Sept. 1924. Vol. V. Nr. 3, p. 121—122.

fega, kõnelewad tõsiselt, selgesti ja kõikidele arusaadavalt.

Ettekantud dokumendid tõendavad, kui kaugel tõepoolest on juba jõutud Hommikumaa-õigeusu ja Anglikani koguduse ühendamiseks. Tõst, ülemaaltoodud „Usutunnistus“ ei ole küll Anglikani koguduse ametlik usutunnistus, siiski on temal äraütlemata suur tähendus koguduste ühendamise liikumises. Väga tähtis on juba selle „Usutunnistuse“ ilmumine ise Anglikani koguduses. Tema tähendus aga suureneb mitmewõrra, kui arwesse wõtta, et temale on allakirjutanud suur hulk ilmalikke ja waimulikke, isegi piiskoppe, kelle hulgas esimesena Dr. Gore, Canterbury Alempiiskopi poolt 1919 a. asutatud „Hommikumaa Kirikute Komitee“ („The Archbishop's Aestern Churches Committee“) esimees.

Hommikumaa-õigeusu ja Anglikani koguduse ühendamise liikumine, nähtawasti, on oma hari-punktile jõudmas, sest kes Apostl.-õigeusulistest ei wõi omaks tunnistada ülewal ettekantud Anglikanide „Usutunnistust“, millega nad on „kogu protestantlise usutunnistuse kõrwale heitnud“ ja sellesamaga asuwad lahutamata seitsme Üleilmilise Sinodi koguduse õpetuse alusele, mille peal on alati kõikumata seisnud ja tänini seisab Hommikumaa-õigeusu kogudus. — Millal see ühinemine sünnib, seda meie ei tea. Kõik on Jumala käes. Seda ainult teame kindlasti, et ta kord sünnib, sest meie Lunastaja Jeesuse Kristuse palwe, et kõik, kes Tema sisse tõ-

siselt usuvad, üks oleksid (Joh. 17, 11. 21), mõjub palju (Jaak. 5, 16). „Et see mõiks täide minna meie eneste päivil, ütleme Anglikanide sõnodega, — see on enam, kui meil õigus loota on. Et aga Jumala Esmure läbi ja Lemast määratud ajal see sünnib heatahtlikkude inimeste palvete, waewa ja armastuse läbi, selle üle meie ei mõi kahelda, kui ei taha Püha Waimu vastu pattu teha.“

W. Martinson.





A  
7288

022584196